

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Sytuacja społeczno-gospodarcza w Ameryce Łacińskiej po kryzysie związanym z COVID-19: rola społeczeństwa obywatelskiego w procesie odbudowy”

(opinia z inicjatywy własnej)

(2023/C 100/09)

Sprawozdawca: **Josep PUXEU ROCAMORA**

Decyzja Zgromadzenia Plenarnego	20.1.2022
Podstawa prawna	Art. 52 ust. 2 regulaminu wewnętrznego Opinia z inicjatywy własnej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Stosunków Zewnętrznych
Data przyjęcia przez sekcję	16.11.2022
Data przyjęcia na sesji plenarnej	15.12.2022
Sesja plenarna nr	574
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	159/2/0

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Należy skupić wysiłki na poprawie dialogu i zacieśnieniu współpracy między obydwooma regionami z perspektywy horyzontalnej i w ramach wielopoziomowego dialogu.

1.2. Wspólne wartości i cele wzmacniają stosunki międzyregionalne. Te stosunki muszą być jednak atrakcyjne również pod względem zasobów, transferu technologii i rezultatów, a także wymiaru społecznego.

1.3. W kontekście konkurencji geopolitycznej między UE a Ameryką Łacińską ustanowienie strategicznej autonomii pozwala zacieśnić współpracę międzyregionalną, wzmocnić zaangażowanie na rzecz multilateralizmu oraz zwiększyć obecność i znaczenie w kwestiach strategicznych na arenie międzynarodowej.

1.4. Jedną z najważniejszych cech podatności na zagrożenia w Ameryce Łacińskiej jest niska jakość miejsc pracy. Odbudowa gospodarcza musiałaby koncentrować się na promowaniu tworzenia bardziej formalnych i godnych miejsc pracy, poprawie kształcenia zawodowego i polityk sektorowych, a także promowaniu płacy minimalnej i rokowań zbiorowych w ramach dialogu społecznego.

1.5. Europa i Ameryka Łacińska angażują się na rzecz demokracji, praworządności oraz zrównoważenia środowiskowego, co oznacza zapewnienie społeczeństwu obywatelskiemu ochrony i gwarancji, aby mogło ono odgrywać wiodącą rolę w rozwoju, w przezwyciężaniu kryzysów oraz w krzewieniu dialogu niezbędnego do zawarcia nowej umowy społecznej.

1.6. Należy koniecznie utrzymać zasadę „niepozostawiania nikogo w tyle”, ponownie rozważając podatność na zagrożenia – nie tylko w aspekcie dochodów, ale również pod względem przejawiania się tej podatności wśród różnych grup ludności: kobiet, osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, dzieci itd. Wolne i demokratycznie zorganizowane społeczeństwa obywatelskie są najlepszym instrumentem pozwalającym na to, by stwierdzenie to przestało być tylko deklaracją i stało się rzeczywistością.

1.7. Napięcia społeczne w Ameryce Łacińskiej i pojawiające się na całym świecie zagrożenia dla demokracji uwypuklają potrzebę ponownego przemyślenia koncepcji rozwoju, opracowania większej liczby lepszych strategii politycznych oraz zapewnienia wyższego stopnia włączenia i pluralizmu. Należy także zrozumieć, skąd bierze się to niezadowolenie i sprawić, by przełożyło się na dobrobyt społeczny. Europa i Ameryka Łacińska mogą być partnerami w sojuszu na rzecz demokracji, zrównoważonego rozwoju, sprawiedliwości społecznej i multilateralizmu⁽¹⁾.

1.8. Europa i Ameryka Łacińska powinny być partnerami w sojuszu na rzecz obrony demokracji, sprawiedliwszych i bardziej egalitarnych gospodarek i społeczeństw, który wzmacnia multilateralizm i w pełni zakłada ochronę środowiska. Sojusz ten wymaga pełnego uznania i uczestnictwa m.in. zorganizowanych społeczeństw obywatelskich, organizacji praw człowieka, związków zawodowych i organizacji przedsiębiorców oraz stowarzyszeń na rzecz ochrony środowiska.

2. Uwagi ogólne

2.1. W Ameryce Łacińskiej obserwuje się postępujące spowolnienie gospodarcze po zakończeniu cyklu ekspansji surowców. Przed kryzysem związanym z COVID-19 średni wzrost wynosił zaledwie 0,3 %. W istocie okres 2014–2020 charakteryzował się najniższym wzrostem gospodarczym od siedmiu dekad, podczas gdy dług publiczny plasuje się na rekordowo wysokim poziomie.

2.2. Kryzys zdrowotny wywołany koronawirusem miał poważne skutki w regionie: liczba zachorowań i zgonów przekroczyła tam średnią światową. Stanowiło to wielkie obciążenie dla systemów opieki zdrowotnej, które już i tak zmagają się z leczeniem chorób endemicznych, a nawet z zapewnieniem podstawowej opieki zdrowotnej⁽²⁾. Kryzys związany z COVID-19 uwypuklił jedynie negatywne skutki polityki realizowanej przez dziesięciolecie (m.in. cięcia budżetowe w ochronie zdrowia, redukcja personelu, dezinvestycje w infrastrukturze), która okazała się nieskuteczna w obliczu wyzwania, jakim jest wirus.

2.3. W obliczu kryzysu pandemicznego większość krajów działała z wyprzedzeniem, nakładając ograniczenia w mobilności i przygotowując pomoc i transfery dla sektorów znajdujących się w trudnej sytuacji. Ponadto wdrożono bezprecedensową antycykliczną politykę fiskalną i monetarną⁽³⁾. Mimo to poniesiono wysokie straty w ludziach, a także pod względem gospodarczym i pod względem włączenia społecznego wskutek słabości strukturalnych i ograniczeń fiskalnych środków reagowania.

2.4. Rośnie średnia inflacja w regionie, która w 2021 r. wyniosła 9,8 %, a w 2022 r. – wskutek wojny – przewiduje się jej wzrost do poziomu 11,2 %⁽⁴⁾. Pogłębia to dysproporcje, które ograniczają rozwój.

2.5. Ameryka Łacińska stoi w obliczu tzw. pułapek rozwojowych⁽⁵⁾

2.5.1. Wyjście z pułapki związanej z niskim poziomem wydajności wymaga zróżnicowanych struktur gospodarczych oraz bardziej zaawansowanych produktów i usług. Powrót do sektora pierwotnego nie zapewnia właściwej integracji z globalnymi łańcuchami wartości i stwarza niewiele zachęt do inwestowania. Ponadto pandemia dotknęła zwłaszcza MMŚP, które mają większe trudności z przyjmowaniem nowych technologii, a wojna osłabia sektor rolnictwa.

2.5.2. Przewyciężenie pułapki trudnej sytuacji społecznej wymaga usprawnienia instytucji rynku pracy oraz ochrony socjalnej tam, gdzie konieczne jest bardziej sprzyjające włączeniu społecznemu formalne zatrudnienie i tworzenie lepszej jakości miejsc pracy, aby przerwać zakłęty krąg podatności na zagrożenia, niestabilnych dochodów i słabej ochrony socjalnej.

⁽¹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Zrównoważone łańcuchy dostaw oraz godna praca w handlu międzynarodowym” (opinia rozpoznawcza) (Dz.U. C 429 z 11.12.2020, s. 197); Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Nowe ramy umów o wolnym handlu, umów o partnerstwie gospodarczym i umów inwestycyjnych gwarantujące rzeczywiste zaangażowanie organizacji społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych oraz zapewniające uświadomienie społeczeństwa w tym zakresie” (opinia z inicjatywy własnej) (Dz.U. C 290 z 29.7.2022, s. 11).

⁽²⁾ UNESCO, *COVID-19 and vaccination in Latin America and the Caribbean: challenges, needs and opportunities* [COVID-19 i szczepienia w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach: wyzwania, potrzeby i możliwości], 2021.

⁽³⁾ OECD, *The Latin American Economic Outlook 2020* [Prognoza gospodarcza dla Ameryki Łacińskiej 2020], 2021.

⁽⁴⁾ Dane MFW.

⁽⁵⁾ OECD, *The Latin American Economic Outlook 2021* [Prognoza gospodarcza dla Ameryki Łacińskiej 2020], 2022.

2.5.3. Wyjście z pułapki instytucjonalnej wymaga lepszych instytucji i polityk na rzecz włączenia, by odbudować zaufanie, poprawić jakość usług publicznych i wyjść naprzeciw aspiracjom szerokiej klasy średniej. Do tego potrzebna jest też siła, by oprzeć się impulsom populistycznym i autorytarnym.

2.5.4. U podstaw pułapki związanej z podatnością środowiska na zagrożenia leży nastawienie produkcji na sektory intensywnie korzystające z zasobów naturalnych, a wydostanie się z tej pułapki zakłada poniesienie wysokich kosztów dostosowania modelu charakteryzującego się wysoką emisją dwutlenku węgla i eksploatacją zasobów nieodnawialnych.

2.6. Problemy strukturalne i pułapki rozwoju⁽⁶⁾ mają wpływ na ożywienie gospodarki i zatrudnienia. W 2020 r. regionalny PKB zmniejszył się o 6,8 %⁽⁷⁾. W 2021 r. średni wzrost wyniósł 6,1 %, a w 2022 r. oczekuje się, że wzrost w regionie wyniesie jedynie 2,1 %, co uznaje się za niewystarczające, aby zrównoważyć pogłębiające się problemy strukturalne. Ta sytuacja ulega jeszcze pogorszeniu wskutek kryzysu spowodowanego rosyjską agresją na Ukrainę i z powodu wzrostu cen paliw kopalnych, środków produkcji rolnej i żywności, mimo że niektóre kraje zwiększyły swoją ofertę produktów podstawowych na eksport.

3. Społeczne i ekonomiczne skutki pandemii i wojny

3.1. Z 22 milionów miejsc pracy utraconych w 2020 r. do odzyskania pozostaje jeszcze 4,5 miliona stanowisk – głównie dotyczy to najmniej wykwalifikowanych ludzi, kobiet, osób młodych i pracowników zatrudnionych nieformalnie. W latach 2019–2020 wskaźnik uczestnictwa kobiet w zatrudnieniu spadł z 51,4 % w 2019 r. do 46,9 % w 2020 r. W 2019 r. utrata miejsc pracy w sektorze gospodarstw domowych (20,9 %) dotknęła od 11 mln do 13 mln kobiet⁽⁸⁾.

3.2. Region stracił ponad dziesięć lat, jeśli chodzi o ograniczanie ubóstwa, i może mu grozić utrata kolejnego dziesięciolecia⁽⁹⁾. W 2021 r. wskaźnik ubóstwa wyniósł 32,1 %, a ubóstwa skrajnego 13,8 %. Liczba osób ubogich wynosi 201 mln, a liczba osób żyjących w skrajnym ubóstwie wzrosła z 81 mln do 86 mln.

3.3. Kryzysy zdrowotny i inflacyjny uwydatniają podatność na zagrożenia ludności o średnich dochodach, charakteryzującą się niskim poziomem składek na ochronę socjalną i niewielkim zakresem nieskładkowej ochrony socjalnej⁽¹⁰⁾. Gospodarka nieformalna skurczyła się, ale nadal generuje 140 mln miejsc pracy, skierowanych zwłaszcza do pracowników rolnych, kobiet i ludzi młodych. Opisana sytuacja wiąże się z większą podatnością na zagrożenia, mniejszą mobilnością społeczną oraz ograniczonymi możliwościami poboru podatków i zapewnienia ochrony przez państwo.

3.4. Pandemia wywarła duży wpływ na dzieci i młodzież ze względu na ograniczenie ochrony, którą zapewnia edukacja stacjonarna: 114 milionów dzieci nie uczęszczało do szkoły przez okres trwający w niektórych krajach nawet do dwóch lat. Przepaść pod względem łączności, umiejętności cyfrowych i zdolności rodzin do stawienia czoła wymuszonej cyfryzacji doprowadziła do powstania różnicy między uczniami o wysokich i niskich dochodach, odpowiadającej dwóm latom nauki⁽¹¹⁾. Ponadto wzrasta obciążenie kobiet pracą opiekuńczą. Osoby z niepełnosprawnościami, których jest około 85 milionów, również doświadczyły skutków tego kryzysu. Brak dostępnych informacji, jak również dyskryminacja w opiece zdrowotnej oznaczają pogorszenie i tak już niełatwej sytuacji pod względem włączenia społecznego, dla której zagrożeniem jest również inflacja.

3.5. Ze względu na ograniczoną podaż, skoncentrowaną na globalnej północy, kraje Ameryki Łacińskiej uzyskały dostęp do szczepionek w drodze dwustronnych negocjacji i otrzymały 93 mln dawek za pośrednictwem mechanizmu COVAX, UE wyeksportowała ponad 130 mln dawek, a państwa członkowskie przekazały kolejne 10 mln dawek⁽¹²⁾. Pomimo trudności średnio 63,3 % ludności w regionie jest zaszczepiona dwiema dawkami. Chociaż w niektórych krajach odsetek ten sięga 89 %, w innych wynosi mniej niż 1 %⁽¹³⁾.

⁽⁶⁾ Tamże.

⁽⁷⁾ ECLAC, *Economic Survey of Latin America and the Caribbean* [Badanie gospodarcze na temat Ameryki Łacińskiej i Karaibów], 2021.

⁽⁸⁾ MOP, *Labour Overview* [Panorama zatrudnienia], 2022; ECLAC, *Social Panorama of Latin America* [Panorama społeczna Ameryki Łacińskiej], 2021.

⁽⁹⁾ ECLAC, op. cit., 2021.

⁽¹⁰⁾ Nieto Parra, *Desarrollo en transición en América Latina en tiempos de la COVID-19* [Rozwój w okresie przejściowym w Ameryce Łacińskiej w czasach COVID-19], Fundación Carolina, 2020.

⁽¹¹⁾ Unesco, *Responding to COVID-19: Education in Latin America and the Caribbean* [Edukacja w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach w odpowiedzi na COVID-19], 2021.

⁽¹²⁾ *EU-Latin America & Caribbean Leaders' Meeting: Joining forces for a sustainable post-COVID recovery – Press release by Presidents Michel and von der Leyen* [Spotkanie przywódców UE, Ameryki Łacińskiej i Karaibów: Wspólne wysiłki na rzecz trwałej odbudowy po pandemii COVID-19 – komunikat prasowy przewodniczących Charlesa Michela i Ursuli von der Leyen], 2 grudnia 2021 r.

⁽¹³⁾ Our World in Data.

4. Zaostrzenie niepokojów społecznych

4.1. Nie rozwiązano w pełni problemu protestów społecznych, które wstrząsnęły kilkoma krajami w 2019 r. Niektóre napięcia zaostrzyły się i będą się jeszcze bardziej potęgować ze względu na wzrost cen żywności. Gniew obywateli ma związek z niską jakością polityki publicznej, korupcją, bardzo trudną sytuacją klasy średniej, wykluczeniem społecznym i brakiem bezpieczeństwa. Oczekiwania społeczne wzbudzone w pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku nie zostały spełnione, a przepaść między obywatelami i instytucjami pogłębiła się. Wyniki regionalnego cyklu wyborczego 2020–2022 wskazują na tendencję do zmian, która stawia przed wybranymi prezydentami wielkie wyzwania.

4.2. W tym regionie występują jedne z największych nierówności na świecie. Podczas gdy w latach 2019–2020 warstwy społeczne o wysokim i średnim wyższym dochodzie zmniejszyły się o 1 %, a warstwy o średnich i średnich niższych dochodach skurczyły się o 3,5 %, grupy o niskich dochodach (o dochodach poniżej 1,8-krotności granicy ubóstwa) powiększyły się o 4,7 %, a uboga lub skrajnie uboga ludność – o 3,3 %⁽¹⁴⁾.

4.3. Innym czynnikiem niezadowolenia jest brak bezpieczeństwa, z którym borykają się mieszkańcy Ameryki Łacińskiej, zwłaszcza w miastach. Przemoc z pewnością może mieć związek z przestępczością zorganizowaną, nielegalnym handlem i niezdolnością państw do ich powstrzymania⁽¹⁵⁾. Nie jest to wyłącznie kwestia przestępczości; istnieje również przemoc społeczna związana ze wskaźnikami skrajnego ubóstwa, która wymaga polityki publicznej w zakresie tworzenia godnej pracy i zmian w wysokiej jakości edukacji dla wszystkich. Mamy również do czynienia z przemocą polityczną, która sprzyja dyskredytowaniu przeciwnika i dąży do zachowania w ten sposób władzy. Bardzo niepokojąca przemoc wobec związkowców, dziennikarzy, obrońców środowiska i praw człowieka, a także przedsiębiorców nasiliła się w czasie pandemii i fali protestów.

4.4. Po ostatnim posiedzeniu EuroLat, na którym podkreślono potrzebę większej ochrony podmiotów wymiaru sprawiedliwości, przydatna byłaby ocena projektu COPLA (Corte Penal Latino Americana y del Carribe).

4.5. Wyzwaniem strukturalnym jest podatność na zmianę klimatu: omawiany region jest jednym z najbardziej dotkniętych zmianą klimatu, której wpływ gospodarczy może sięgać 85,852 mld EUR rocznie. Ten wpływ należy także postrzegać w wymiarze społecznym, w tym w kontekście braku bezpieczeństwa żywnościowego i coraz częstszych klęsk żywiołowych.

4.6. Brak bezpieczeństwa, ubóstwo i rządy autorytarnych reżimów spowodowały znaczny przepływ ludzi na całym kontynencie. Podatność na zagrożenia związana z tymi procesami migracyjnymi i azyłowymi wywołała kryzys humanitarny, na który zareagowano w niewystarczający sposób i który wymaga podejścia regionalnego.

4.7. Demokracje są obecnie podatne na zagrożenia. Elity, partie i parlamenty doświadczają kryzysu legitymacji i zaufania, który w połączeniu z postrzeganą korupcją oraz wysoką fragmentacją i polaryzacją sprawił, że zbiorowe mechanizmy podejmowania decyzji oraz negocjacji stały się niewystarczające⁽¹⁶⁾. Obecny brak stabilności na świecie jeszcze bardziej uwypukla zagrożenie autorytaryzmem i potrzebę wzmocnienia demokracji.

5. W kierunku nowej umowy społecznej

5.1. Mimo niezadowolenia i niewielkiego zaufania do systemu obywatele gotowi są proponować zmiany polityczne – wychodząc na ulice, ale także przy urnach wyborczych. Istotna jest rola kobiet i ludzi młodych w tych procesach mobilizacyjnych: ich zaangażowanie polityczne jest cennym atutem. Pierwszorzędne znaczenie ma promowanie modelu zinstytucjonalizowanego dialogu społecznego na wzór dialogu istniejącego już w Europie oraz pogłębienie już istniejącej współpracy z Europejskim Komitetem Ekonomiczno-Społecznym i Międzynarodowym Stowarzyszeniem Rad Społeczno-Gospodarczych.

5.2. Obywatelki i obywatele muszą być głównymi aktorami przemian, wzmacniając przy tym mechanizmy debaty i udziału i gwarantując ich dostępność i ochronę. Niezbędne jest przywrócenie zaufania poprzez opracowanie otwartych i inkluzywnych strategii politycznych, tworzenie jasnych strategii komunikacyjnych i dysponowanie systemami rekompensaty społecznej. Należy również zwiększyć rozliczalność oraz wzmocnić ocenę polityki i jej skutków.

⁽¹⁴⁾ ECLAC, op. cit., 2021.

⁽¹⁵⁾ UNODC, *Global Study on Homicide* [Światowe badanie dotyczące zabójstw], 2019.

⁽¹⁶⁾ IDEA Int., *El estado de la democracia en las Américas 2021* [Stan demokracji w Amerykach 2021], 2021.

5.3. Nowa umowa społeczna może zostać zawarta w drodze przekrojowych porozumień między grupami społeczno-ekonomicznymi, jak również między poszczególnymi obszarami i między pokoleniami; poprzez promowanie odpornych i zrównoważonych strategii produkcji tworzących wysokiej jakości zatrudnienie i sprzyjających zielonej i cyfrowej transformacji oraz dzięki skutecznym systemom ochrony socjalnej o szerokim zakresie, a także bardziej zrównoważonemu modelowi finansowania rozwoju. Powinna ona zapewniać poszanowanie praw, godne miejsca pracy z minimalnymi płacami i rokowaniami zbiorowymi, powszechność ochrony socjalnej oraz to, że dialog społeczny zapewni środki sprawiedliwej transformacji w zakresie klimatu i technologii.

5.4. Ta umowa społeczna wymaga stabilnej i zrównoważonej pod względem fiskalnym polityki wydatków publicznych. W perspektywie krótkoterminowej ważne są działania w zakresie współpracy międzynarodowej, zwiększenie i ukierunkowanie płynności do krajów o średnich dochodach oraz ulga w spłacie zadłużenia dla krajów o niskich i średnich dochodach. Do tego dochodzi zwiększenie dochodów rządowych dzięki poprawie skuteczności poboru podatków. W perspektywie średnioterminowej należy wzmocnić progresywne i skuteczne opodatkowanie, aby sprostać stałym wydatkom na aktywną politykę społeczną. Niezbędne będzie także osiągnięcie międzynarodowego konsensusu w sprawie restrukturyzacji długu publicznego. W dłuższej perspektywie należy zwiększyć udział podatków, a także ich pobór drogą cyfrową oraz zielone opodatkowanie. Potrzebna jest również współpraca międzynarodowa, aby ograniczyć uchylanie się od opodatkowania i unikanie opodatkowania⁽¹⁷⁾.

5.5. W tym kontekście kluczowe znaczenie ma rozwój społecznej gospodarki rynkowej w regionie, biorąc pod uwagę jej istotną rolę w rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu i odpornego systemu produkcji i pracy. W tym celu konieczne jest tworzenie sprawiedliwych rynków i kanałów dystrybucji⁽¹⁸⁾. Ważne jest uznanie i wzmocnienie roli wewnętrznych grup doradczych w monitorowaniu umów o wolnym handlu⁽¹⁹⁾.

6. Sojusz z Unią Europejską

6.1. W unijnej polityce współpracy na rzecz rozwoju dostrzega się potrzebę zastosowania nowych warunków wykraczających poza paradygmaty Północ-Południe oraz zapewnienie oficjalnej pomocy rozwojowej (ODA) za pomocą przyjmowania nowych form wielopodmiotowego i wielopoziomowego partnerstwa⁽²⁰⁾. Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej (ISWMR) stanowi odpowiedź na potrzebę zwiększenia elastyczności geograficznego i tematycznego przydziału środków, sprostania globalnym wyzwaniom i realizacji planu działania na rzecz osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju. Tak więc celem strategii Global Gateway jest powiązanie świata w inteligentny, czysty i bezpieczny sposób w sektorach cyfrowym, energetycznym i transportowym oraz wzmocnienie systemów opieki zdrowotnej, edukacji i badań naukowych. Te zmiany mają na celu zapewnienie UE niezbędnych zasobów i narzędzi, tak by mogła pogodzić swoje wartości i interesy w bardziej złożonej, kwestionowanej i wzajemnie powiązanej sytuacji międzynarodowej.

6.2. W celu koordynowania strategii uruchomiono inicjatywę „Drużyna Europy”, która ma na celu połączenie wysiłków instytucji europejskich, państw członkowskich i ich agencji wykonawczych oraz instytucji finansowania rozwoju.

6.3. W ramach prowadzonej przez Europę współpracy podjęto wysiłki, by odstąpić od systemu klasyfikacji opartego na wysokości dochodu na mieszkańca i przyjęto koncepcję „rozwoju w okresie przejściowym”, bardziej odpowiadającą potrzebom regionu. Nadal jednak wyzwaniem jest poprawa dialogu oraz umiejętności komunikowania o bliskości kontaktów i ich zaletach.

6.4. W obecnej sytuacji, w której pojawia się wiele niezwykle poważnych wyzwań na poziomie globalnym, regionalnym i krajowym, należy podkreślić, że Europa i Ameryka Łacińska mogłyby być idealnymi partnerami w sojuszu na rzecz obrony demokracji, sprawiedliwszych i bardziej egalitarnych gospodarek i społeczeństw, który wzmacnia multilateralizm i bierze pełną odpowiedzialność za ochronę środowiska. Należy również podkreślić, że sojusz ten nie mógłby funkcjonować bez pełnego uznania i udziału m.in. zorganizowanych społeczeństw obywatelskich, organizacji praw człowieka, związków zawodowych i organizacji pracodawców oraz stowarzyszeń zajmujących się ochroną środowiska.

⁽¹⁷⁾ ECLAC, *Fiscal Panorama of Latin America 2021* [Panorama fiskalna Ameryki Łacińskiej 2021], 2021.

⁽¹⁸⁾ Komisja Europejska, „Europejski plan działania na rzecz gospodarki społecznej”, 2021.

⁽¹⁹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Zrównoważone łańcuchy dostaw oraz godna praca w handlu międzynarodowym” (opinia rozpoznawcza) (Dz.U. C 429 z 11.12.2020, s. 197); Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Nowe ramy umów o wolnym handlu, umów o partnerstwie gospodarczym i umów inwestycyjnych gwarantujące rzeczywiste zaangażowanie organizacji społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych oraz zapewniające uświadomienie społeczeństwa w tym zakresie” (opinia z inicjatywy własnej) (Dz.U. C 290 z 29.7.2022, s. 11).

⁽²⁰⁾ Sanahuja, J.A., i Ruiz Sandoval, E., *La Unión Europea. la Agenda 2030 en América Latina: políticas de cooperación en una región de „desarrollo en transición”* [Unia Europejska i Agenda 2030 w Ameryce Łacińskiej: polityka współpracy w regionie „rozwoju w okresie przejściowym”, Fundación Carolina, 2019; „Nowy konsensus europejski w sprawie rozwoju”, 2017, „Wieloletnie ramy finansowe na lata 2021–2027”, 2018.

7. Wspieranie odbudowy wraz ze społeczeństwem obywatelskim

7.1. W 2020 r. nastąpiły zmiany w strukturze pochodzenia bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). Do 2019 r. głównymi inwestorami w regionie były europejskie przedsiębiorstwa i w ich rękach skupiało się 55 % BIZ. W 2020 r. inwestycje europejskie spadły o 49 %, a wewnątrzregionalne – o 35 %, w porównaniu z 4-procentowym spadkiem inwestycji Stanów Zjednoczonych⁽²¹⁾ i wzrostem inwestycji chińskich.

7.2. Europejska strategia pokonania kryzysu opiera się na ulepszeniu jej modelu gospodarczego za pomocą Europejskiego Zielonego Ładu i środków Next Generation EU. Te aspekty są kluczowe dla strategii międzyregionalnej i dla tworzenia instrumentów sprzyjających energetycznej, cyfrowej, zielonej i społecznej transformacji, które przyniosą szerokie korzyści obu regionom.

7.3. Należy koniecznie rozwinąć stosunki handlowe regionu z Europą poprzez już podpisane porozumienia lub umowy z Mercosurem, Chile i Meksykiem. Te umowy nie tylko wzmacniają handel, ale wpływają również na jakość zatrudnienia i jego funkcję społeczną, transfer technologii oraz transformację w stronę modelu zrównoważonego. Oznacza to promowanie partnerstwa handlowego, które wyróżnia się spośród innych partnerstw jakością i długoterminową stabilnością, a także opłacalnością, w przeciwieństwie do innych, drapieżnych i nieodpowiedzialnych modeli stosunków międzynarodowych. Umowy handlowe muszą jednak koncentrować się na ludziach i ich prawach podstawowych, godnej pracy i solidarności z osobami znajdującymi się w najtrudniejszej sytuacji, poszanowaniu środowiska naturalnego i obronie demokracji oraz być w stanie skutecznie egzekwować prawa. Główne aspekty tego partnerstwa to:

7.4. Przyciąganie inwestycji wspierających realizację celów zrównoważonego rozwoju, przy jednoczesnym poleganiu na wielostronnych ramach regulacyjnych, by osiągnąć te cele, z naciskiem na jakość życia ludzi i ich prawa, godną pracę, włączenie społeczne, zrównoważony rozwój i obronę demokracji. Aby zrealizować wspólne cele, wskazana jest również zacieśniona współpraca za pośrednictwem projektów i pozytywna realizacja europejskiego Strategicznego kompasu.

7.4.1. Cyfryzacja jako szansa na rozwój. Ameryka Łacińska znajduje się na pośrednim poziomie rozwoju cyfryzacji, lecz tempo wzrostu jej digitalizacji jest najwolniejsze z krajów wschodzących. W dziedzinie cyfrowej sojusz cyfrowy UE–Ameryka Łacińska i Karaiby związany z uruchomieniem transatlantyckiego światłowodu (EllaLink) zbiega się ze strategią łączności Unii Europejskiej „Global Gateway”. Zdecydowane wspieranie procesów cyfryzacji musi iść w parze z podtrzymywaniem ich wymiaru społecznego oraz wzmacnianiem przedsiębiorstw.

7.4.2. Promowanie gospodarki formalnej i unikanie nieformalnego zatrudnienia⁽²²⁾. W umowach wielostronnych zawarte są konkretne klauzule, które wymagają przestrzegania porozumień MOP, jak również zagwarantowania praw, unikania pracy dzieci i wzmocnienia inspekcji pracy. Te klauzule mają pozytywny wpływ na budowanie zdolności w krajach andyjskich, z którymi podpisano umowy⁽²³⁾.

7.4.3. Bezpośrednie wspieranie poprawy, jakości i zasięgu edukacji na wszystkich poziomach oraz silniejsze sieci edukacyjne i naukowe z Europą. Program Erasmus Mundus jest atutem, który można jeszcze bardziej wykorzystać w celu tworzenia kontaktów między szkołami wyższymi.

7.4.4. Od 2021 r. UE rozpoczęła proces przeglądu swojej polityki handlowej i wzmocnienia swojego podejścia do handlu i zrównoważonego rozwoju. Potwierdziła, że jej celem jest otwarta, zrównoważona i asertywna polityka handlowa, w związku z czym uwzględnianie kwestii zrównoważonego rozwoju musi postępować równolegle. Promowanie konkurencyjności między sektorami produkcyjnymi a podmiotami gospodarczymi (dużymi, średnimi i małymi) musi iść

⁽²¹⁾ ECLAC, *Report, Foreign Direct Investment in Latin America and the Caribbean 2021* [Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach 2021], 2021.

⁽²²⁾ Zob.: „Europejski konsensus w sprawie rozwoju”, 2006; komunikat Komisji Europejskiej w sprawie promocji godnej pracy dla wszystkich, 2006; Program działań na rzecz zmian, Komisja Europejska, 2011; „Nowy europejski konsensus w sprawie rozwoju”, 2017; dokument roboczy „Promowanie godnej pracy na całym świecie: Odpowiedzialne globalne łańcuchy wartości na rzecz sprawiedliwej, zrównoważonej i odpornej odbudowy po kryzysie związanym z COVID-19”, Komisja Europejska, 2020; Nowy Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej Unii Europejskiej, 2020.

⁽²³⁾ Fairlie Reinoso, A., *Nuevos retos para el Acuerdo Comercial Multipartes de la Unión Europe a con Perú, Colombia y Ecuador* [Nowe wyzwania dla wielostronnej umowy handlowej Unii Europejskiej z Peru, Kolumbią i Ekwadorem], Fundación Carolina-EULAC, 2022.

w parze z promowaniem wartości i zasad, takich jak demokracja, wszystkie prawa człowieka – kulturalne, dotyczące płci, środowiska naturalnego, pracy i związków zawodowych. Zorganizowane społeczeństwo obywatelskie obu regionów powinno aktywnie uczestniczyć w zacieśnianiu stosunków poprzez wirtualne i/lub bezpośrednie spotkania tematyczne, wraz z bardziej ambitnym harmonogramem i planem realizacji.

7.4.5. Unia Europejska postawiła sobie za cel osiągnięcie neutralności klimatycznej do 2050 r. i przeprowadzenie globalnym wysiłkom na rzecz ochrony i odbudowy ekologicznej planety⁽²⁴⁾. Propagowanie tych celów w ramach europejskiej polityki handlowej, by nawiązać ambitniejszą współpracę w dziedzinie ochrony środowiska⁽²⁵⁾, jest ważne dla stosunków handlowych z Ameryką Łacińską i dla wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego, które stoi w obliczu licznych zagrożeń, zarówno związanych z podatnością na zmianę klimatu, jak i z konfrontacją z podmiotami stosującymi przemoc. Należy zapewnić ochronę osobom, w tym obrońcom praw człowieka, związkowcom, dziennikarzom i nalegać, by rządy Ameryki Łacińskiej zobowiązały się do zagwarantowania ich integralności.

7.4.6. Inicjatywa „Drużyna Europy” wspiera działania przeciwko wylesianiu w Amazonii, a w ramach nowego etapu programu EUROCLIMA+ przeznaczony się 140 mln EUR na realizację zobowiązań podjętych w porozumieniu paryskim. Jednak Ameryka Łacińska skierowała tylko 15 % inwestycji fiskalnych na ożywienie gospodarcze po pandemii, z czego mniej niż 6,9 % – na ekologiczną odbudowę gospodarki. Niezbędne jest wsparcie regionu w tworzeniu zielonego opodatkowania, zielonych wydatków publicznych oraz zielonych inwestycji prywatnych. Wskazane jest również wzmocnienie sojuszu na rzecz odpowiedzialnego gospodarowania strategicznymi surowcami oraz zapewnienia zrównoważonego transferu technologii na podstawie europejskiego doświadczenia i europejskiej wiedzy.

7.4.7. Partnerstwo Unii Europejskiej z Ameryką Łacińską wymaga zawarcia umowy z Mercosurem, będącym wspólnym rynkiem 780 milionów konsumentów i mogącym zwiększyć PKB Brazylii o 1,5 %, a Paragwaju nawet o 10 %. Aspekty ochrony środowiska powinny być krokiem naprzód, który wyznacza drogę dla partnerstw międzyregionalnych nowej generacji. Należy poczynić postępy w poszukiwaniu możliwych do wdrożenia systemów obejmujących certyfikaty ochrony środowiska dla niektórych rodzajów produkcji i klauzule lustrzane. Sukces UE w realizacji tego wymiaru będzie strategicznym wzmocnieniem unijnej wizji globalnego rozwoju i jej strategicznego potencjału.

Bruksela, dnia 15 grudnia 2022 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽²⁴⁾ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Europejski Zielony Ład” [COM(2019) 640].

⁽²⁵⁾ Giles Carnero, R., *La oportunidad de una cláusula ambiental de elementos esenciales en acuerdos comerciales de la Unión Europea con Estados terceros: a propósito del Acuerdo Unión Europea-Mercosur* [Możliwość klauzuli środowiskowej dotyczącej zasadniczych elementów w umowach handlowych Unii Europejskiej z państwami trzecimi: w odniesieniu do umowy Unia Europejska–Mercosur], Fundación Carolina DT, 2021. 44.